

Co-funded by the
Europe for Citizens Programme
of the European Union

Projekt „SVEDOČANSTVO - ISTINA ILI POLITIKA: Koncept svedočenja u komemoraciji jugoslovenskih ratova“ realizovan 2016-18. godine bavio se načinima razmišljanja o jugoslovenskim ratovima i sprovođenjem i korišćenjem svedočan(a)va o njima u regionu.

Partneri projekta bili su Centar za kulturnu dekontaminaciju iz Beograda, Filozofski fakultet Univerziteta u Sarajevu, Institut za filozofiju i društvenu teoriju iz Beograda, Učitelj nezalica i njegovi komiteti iz Beograda, Historijski muzej Bosne i Hercegovine iz Sarajeva, Muzej savremene umetnosti iz Beograda, Boem iz Beča (Austrija), Osservatorio Balcani e Caucaso Transeuropa (OBCT Transeuropa) iz Rovereta (Italija), Centar za kulturnu i socijalnu popravku iz Banja Luke i Leibniz-Institut für Ost- und Südosteuropaforschung (IOS) iz Regensburga (Nemačka).

Danas prenosi nekoliko članaka nastalih u ovom projektu. Program u celini, biografije učesnika i apstrakte možete videti na sajtu projekta: <http://svedocanstvo-imenovatoratom.org/rs/konferencija>

Đokica Jovanović,
Filozofski fakultet,
Odeljenje za sociologiju,
Univerzitet u Beogradu

Komemorativno kao ideologija (5)

Torkild Jakobsen (*Thorkild Jacobsen*), pišući o poslušnosti pred autoritetom koja proizilazi iz straha, kaže da se ona uzima za prvu javnu vrlinu: „Poslušnost se nužno izdvaja kao primarna vrлина. Država koja počiva na poslušnosti počiva na nespornom prihvatanju autoriteta. Ne iznenađuje otkriće da se u Mesopotamiji pod „dobrim životom“ smatrao „poslušan život“. Pojedina se nalazio u središtu koncentričnih krugova kojima je vlast ograničavala njegovu slobodu delovanja.“ (Torkild Jakobsen, *Mesopotamia*). Vasilij Ivanovič Abajev smatra da reč „smert“ proizilazi iz skitske reči „mār“ – i znači „ubijati“. Skiti su, inače, nomadski narod i iranskog su porekla. Da stvar bude još jasnija, iz reči „mār“ nastaje i reč „amærdag“ (iz amærdag → a-mardi-ag) što znači *žrtva* (Василий Иванович Абасев, *Осетинский язык и фольклор*). U ruskom jeziku su se do danas zadržale reči „моргобой“, što znači „tuča“, „borba“, kao i „морговатий“, što

politika i tanatosociologija – nacrt teorijskog i pojmovnog okvira).

Prema tome, „žrtva (prema starosl. *жртва* – dodavanje moje) je prinošenje neke stvari (žrtvenog dara) božanstvu, herojima, precima, bilo kojom nadnaravnom biću ili živu čovjeku, da mu se iskaže čast, prizna vlast, da se umilostivi. Žrtvom se naziva i sam žrtveni dar, a žrtvovanje se sastoji u njezinu uništenju (spaljivanju, konzumaciji) čime prelazi iz profane sfere u sakralnu. Osnova je žrtve božanski antropomorfizam; ona je vezana... za poštivanje heroiziranih predaka, te konačno za institucionalizirani, zajednički kult plemena, grada, države... Antički narodi veoma su cijenili herojsku, dobrovoljnu, žrtvu vlastitog života (ili nečega što je čovjeku najdragocjenije) za domovinu, za pravdu, istinu, za svoj poziv ili drugu uzvišenu ideju. Neke su žrtve prikazane kao dirljiv literarni ili likovni motiv“ (Josip Sentića (gl. ur.), *Opća enciklopedija Jugoslavenskog leksikografskog zavoda*). Dakle, negovanje pamćenja, koje

Mora se, dakako, ovome dodati da istorija svih ljudskih zajednica pamti nebrojeno mnogo slučajeva veličanstvenog, bezinteresnog (u kantovskom smislu), žrtvovanja za zajednicu. To je određenje patriotizma, kao takvog – da se dela u interesu zajednice i da se, pri tom, od zajednice ništa ne traži, niti se očekuje kakvo dobro, pohvala ili divinizacija zauzvrat.

Današnja komemorativna kulture u Srbiji (kao i u drugim državicama nastalim na tlu razorene Jugoslavije) je čvrsto uslovljena traumatičnim. Kultura sećanja, kao javni čin, je onoliko moguća koliko joj dopusti ideologizovana kultura zaborava. „Ovo su vremena koja čovekovu dušu stavljaju na kušnju,“ napisao je Tomas Pejn u drugoj polovini XVIII veka (Thomas Paine, *The American Crisis*). Kultura sećanja, u Pejnovom smislu, stavlja našu dušu na kušnju. Otvoreni susret sa kušnjom je često neizdrživo težak, problematičan. Otuda je moguće da se, u obilju dokaza i svedočenja o postojanju nacističke industrije smrti, i danas čuje glas „oposednut gebelsovskim zlodusima, koji drsko pokušava da nametne tvrđenje da su svedočenja o sadističkim zločinima Hitlerove epohe maltene proizvod bolesnih halucinacija“ (Sima Begović, *Logor Banjica 1941-1944*). I kultura sećanja i kultura zaborava vrlo često počivaju na ideološkim pretpostavkama. Organizovano zaboravljanje je danas na delu i u Srbiji u „ime budućnosti“, tj. u ime zaboravljanja sopstvene države, partije... za počinjena nedela u prošlosti. „Moj poziv građanima Srbije je da počnemo od danas da gledamo u budućnost, kako da čuvamo mir i stabilnost u regionu, kako će da nam žive deca, kako ćemo da otvaramo više fabrika... I da se ne gušimo u suzama prošlosti, već da od radničkog znoja, i svake druge vrste znoja, da stvaramo bolju Srbiju za nas“, istaknuo je predsednik Srbije. Srbija je poštovala sve žrtve drugih naroda...“ (Bojan Tončić, *Reakcije na presudu: Vučić – okrenimo se budućnosti; Dodik – Mladić je srpski heroj*). No, ništa neobično, ova kva politika se praktikuje i na drugim stranama. „Nailazimo na sličan primer i u Poljskoj posle pada komunizma. *Nastavlja se*

znači „pobediti“, „tući“, „poterati po zlu“, „uvrediti“, „satirati napornim radom.“ (Сергей Иванович Ожegov, *Словарь русского языка*). Johan Hojzinga piše da je „srednjovekovnom (je) čovjeku bila, naime, bitna točka te misli u bliskoj jednakosti u smrti, a ne u nekoj beznadnoj dalekoj jednakosti u životu“ (Johan Hojzinga, *Jesen srednjeg vijeka*). Ko god je imao vlast, ili je bio pretendent na vlast – obećavao je nagradu, ali je i preo krtvom, smrću. Dakle, „od mrtvih ne žive samo grobari, nego i vlast“ (Todor Kuljić, *Tanato-*

nije oktroisano, već je neinteresno je moguće. Ono omogućava čoveku da prevaziđe vlastiti egoizam, kaže Kuljić, podsećajući na misao Karla Marksa (Karl Marx) da „interes nema pamćenja, jer misli samo na sebe“. Ovdje, Kuljić, nalazi razlog za kritičku kulturu sećanja: „Normativno sećanje u obliku mitova i paraistoriografije posreduje identitet i pripadnost grupi, pa lako pravda moć. *Smisao kritičke kulture sećanja je odgonetanje uzroka nametanja i prihvatanja iskrivljene prošlosti ove vrste (kurziv – moj)*“ (Todor Kuljić, *Kultura sećanja*).

Mozak pijaniste

Tekst: Vuk Radoičić

Džez muzičari su često opisani kao opušteni i spontani, a klasični muzičari kao organizovani ljudi koji savršeno prate pravila. Da li se muzičari različitih žanrova po nečemu razlikuju i van ovih stereotipa? Naučnici sa Instituta „Maks Plank“ u Lajpcigu primetili su da se drugačiji procesi odigravaju u mozgu džez pijanista u odnosu na klasične čak i kada sviraju isto muzičko delo, a

razlikuje ih način na koji planiraju svoje pokrete. Bez obzira na stil, pijanisti prvo moraju da znaju šta će svirati, kakav će biti redosled pritiskanja dirki, a onda i način na koji će odsvirati kompoziciju, odnosno koje će prste

upotrebiti. Ključna razlika između džez i klasičnih pijanista jeste na koji će se od ova dva koraka više skoncentrisati. Klasični pijanisti više pažnje obraćaju na drugi korak, odnosno na način na koji će nešto izvesti i bitno im je da odsviraju delo tehnički savršeno sa dodacima ličnih ukrasa. Sa druge strane, džez pijanisti znatno više razmišljaju o tome šta se svira. Kod njih postoji spremnost za improvizaciju i prilagođavanje što dovodi do nesvakidašnjih harmonija u njihovom sviranju. Kada su džezeri zamoljeni da odsviraju

harmonijski neočekivan akord u okviru uobičajene serije akorda, njihov mozak je planirao unapred brže, a zatim su i reagovali bolje nego klasični pijanisti. Međutim, klasičari su pokazali prednost u koordinaciji prstiju tokom sviranja neobičnih sekvenci, pa su samim tim pravili i manje grešaka. Istraživanje je obuhvatilo trideset profesionalnih pijanista od kojih je polovina bila na džez odseku najmanje dve godine, a druga polovina je imala

samo klasično muzičko obrazovanje. Svi muzičari su na ekranu posmatrali ruke koje su svirale određenu sekvencu na klaviru koja je bila puna grešaka i u harmoniji i u redosledu korišćenja prstiju. Učesnici su morali da

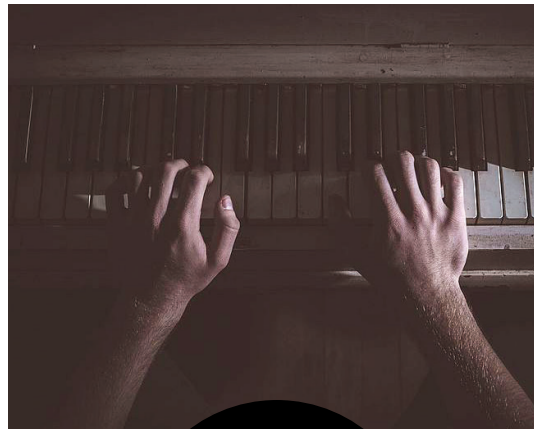

Foto: Wikimedia

Džez pijanisti znatno više razmišljaju o tome šta se svira. Kod njih postoji spremnost za improvizaciju i prilagođavanje, što dovodi do nesvakidašnjih harmonija u njihovom sviranju

imitiraju to što vide na ekranu reagujući adekvatno na nepravilnosti dok su beleženi njihovi moždani signali. Ceo eksperiment je sproveden u tišini sa prigušenim klavirom, kako bi naučnici bili sigurni da nema drugih zvukova koji ometaju signale. Istraživači su u saopštenju za medije rekli da ova studija pokazuje da nije dovoljno fokusirati se samo na jedan žanr ako žele da razumeju šta se događa u mozgu tokom izvođenja muzike, a dosadašnja slična istraživanja su uglavnom obuhvatala zapadnu klasičnu muziku.

Danas

U saradnji sa Centrom za promociju nauke, „Danas“ predstavlja izabrane priče sa naučnopopularnog portala elementarium.cpn.rs

ЦЕНТАР
ЗА
ПРОМОЦИЈУ
НАУКЕ

REŠENJE IZ PROŠLOG BROJA VODORAVNO: Dijametar, Krsto, akati se, ogrevak, Sarala, oba, lati, Arika, spidvejaš, inedita, leje, a, aja, isahnuti, ut, da, dnevnice, Api, o, niki, usiriti, prozaista, Ivanje, tuga, tri, onomad, apatrid, granati, Tarim, Andoranin.